

Pandangan etnik Sungai terhadap Gerakan Sabah keluar Malaysia (SSKM): Satu kajian fenomenologi

Vilkon Tauning¹, Novel Lyndon¹

¹Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan dan Persekitaran, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia

Correspondence: Vilkon Tauning (email: vilkontauning@gmail.com)

Abstrak

Objektif utama kajian ini ialah untuk memahami dan meneliti pandangan dunia etnik Sabah tentang Gerakan Sabah keluar Malaysia dan sejauh manakah pandangan mereka tentang gerakan ini dibentuk oleh isu tempatan dan nasional. Kajian ini telah dijalankan dalam kalangan etnik Sungai di Daerah Tongod, Sabah. Kajian ini menggunakan pendekatan fenomenologi menggunakan logik abduktif berasaskan ontologi idealis dan epistemologi konstruksionisme. Sejumlah 50 orang etnik Sungai telah terlibat dalam kajian ini dengan menggunakan teknik persampelan bukan kebarangkalian yang terdiri daripada persampelan kuota, persampelan bertujuan dan persampelan teoritik telah dipilih. Saiz tentang sampel kajian ini dicapai melalui sokongan yang berterusan terhadap ukuran atau kriteria tentang ketepatan data. Data dalam kajian ini telah dikutip dengan menggunakan teknik temubual mendalam dan perbincangan kumpulan secara informal. Hasil kajian mendapati pandangan yang diutarakan oleh etnik Sungai tentang SSKM adalah menyentuh tentang hak Sabah dalam Perlembagaan Malaysia dan pengagihan kuasa antara kerajaan persekutuan dan negeri. Seterusnya, pemahaman etnik Sungai tentang SSKM dipengaruhi oleh agen sosialisasi terutamanya media alternatif dan juga rakan-rakan mereka yang bekerja di Semenanjung Malaysia. Kesimpulannya, pandangan etnik Sungai terhadap isu SSKM boleh dibahagikan kepada dua iaitu didorong oleh isu tempatan (rasa tidak puas hati dalam kalangan beberapa kumpulan tempatan) dan isu nasional (corak governans negara Malaysia).

Katakunci: etnik Sungai, fenomenologi, Gerakan Sabah keluar Malaysia, isu nasional, isu tempatan

The Sungai ethnic view of Sabah separatist movement (SSKM): A phenomenological study

Abstract

Various factors drive a people's struggle to get out of existing political alliances. The movement by Sabahans to exit Malaysia (SSKM) is one such example. This study sought to examine and understand the world view of a section of Sabahan ethnic groups on the question of getting Sabah to exit Malaysia, utilizing the phenomenological approach of abductive logic which was based on idealist ontology and constructionism epistemology. Primary data were gathered from in-depth interviews and informal group discussions with 50 Sungai ethnic respondents of the Tongod District. The findings revealed that the respondents' views were driven by critical considerations such as the rights of Sabah in the Malaysian Constitution and the distribution of power between federal and state governments. Further, the Sungai ethnic perception of the SSKM was influenced by socialization agents, especially the alternative media and their colleagues who worked in Peninsular Malaysia. In conclusion, the view of Sungai ethnic on the issue of SSKM was motivated by local issues (disgruntlement of, and with, local individual groups) and national issues (the nature of Malaysia's national governance).

Keywords: local issues, national issues, phenomenology, Sungai ethnic, Sabah's separatist movement, socialisation

Pengenalan

Sabah menyertai Persekutuan Tanah Melayu untuk membentuk Malaysia pada 16 September 1963, selepas keputusan banci Suruhanjaya Cobbold yang mendapati majoriti masyarakat Sabah bersetuju dengan penubuhan Malaysia (Azizah, 2009; Lim, 2008). Dalam masa yang sama, tuntutan 20 perkara sebagai perjanjian yang wajib diikuti oleh Persekutuan Tanah Melayu dimeterai sebelum Sabah menyertai Persekutuan Tanah Melayu (Lim, 2008). Namun begitu, selepas Malaysia dibentuk, Singapura yang dipimpin oleh Lee Kuan Yew telah mengambil keputusan untuk meninggalkan Malaysia kerana pimpinan Lee Kuan Yew tidak sehaluan dengan Tunku Abdul Rahman (Kasmila, 1980). Manakala Yee (1991) dalam tulisannya menyatakan bahawa Donald Stephens ketika Singapura keluar daripada gagasan Malaysia, turut sangat lantang memperjuangkan hak-hak Sabah yang termeterai dalam perjanjian 20 perkara sebelum Sabah menyertai Malaysia. Hal ini turut membawa kepada beberapa tentangan daripada pemimpin tempatan di Sabah terhadap kerajaan persekutuan yang dilihat tidak berlaku adil terhadap Sabah (Kasmila, 1980). Hal ini yang membawa kepada pembentukan parti BERJAYA yang mana tujuan utama BERJAYA ditubuhkan ialah untuk menyelamatkan Sabah yang dikatakan akan dibawa keluar dari Malaysia (Kasmila, 1980; Ismail, 1997).

Mengimbas semula pemisahan Singapura daripada Malaysia pada tahun 1965, Yee (1991) menyatakan bahawa pemisahan Singapura daripada Malaysia berlaku atas sebab Lee Kuan Yew dan parti Parti Tindakan Rakyat (PAP) yang enggan bertolak ansur dengan kerajaan Malaysia pimpinan Tunku Abdul Rahman. Hal ini membawa kepada pemisahan Singapura daripada Malaysia pada tahun 1965. Corak pemisahan Singapura ini nampaknyamempunyai sedikit persamaan dengan cubaan pemisahan Narathiwat daripada Thailand yang bermula sejak tahun 1947 apabila Kerajaan Thailand memperkenalkan dasar mensiamakan seluruh penduduk Thai di bawah dasar satu Thai (One Thai), akta pendidikan rendah secara paksa, dan dasar peluang pekerjaan berdasarkan agama dan etnik pada tahun 1909 (Anon, 2008). Ismail (1997) turut menyatakan bahawa gerakan pemisahan di Selatan Thailand ini merupakan gerakan berasaskan etnik dan juga diselit faktor keagamaan. Hal ini disebabkan oleh perbezaan yang wujud adalah dari segi etnik dan agama itu telah menyebabkan berlaku penindasan terhadap masyarakat Melayu di Selatan Thailand yang rata-ratanya beragama Islam. Kawasan Selatan Thailand merupakan kawasan yang meliputi empat wilayah utama iaitu Satun, Pattani, Yala dan Narathiwat yang sebelum ini merupakan sebahagian dari Tanah Melayu berdasarkan sumber sejarah (Zaini, 2010; Rosaini, 2009).

Corak faktor pemisahan ini juga mempunyai persamaan dengan gerakan pemisahan di Selatan Filipina yang juga disebabkan oleh faktor etnik dan keagamaan selain daripada faktor peminggiran kelompok minoriti di negara tersebut (Bilson, 1998; Catherine, 2014). Bilson (1998) menyatakan bahawa gerakan pemisahan di Filipina oleh bangsa Moro ini adalah kerana rasa tidak puas hati golongan minoriti Muslim terhadap pemerintahan pusat di Filipina yang lebih mengutamakan penduduk majoriti Kristian dalam pelbagai bidang di negara tersebut. Manakala, Zaini (2010) menyatakan bahawa gerakan pemisahan ini berlaku apabila terdapat kelompok yang enggan tunduk dengan pemerintahan pusat, sangat signifikan jika dikaitkan dengan gerakan pemisahan yang berlaku di Thailand dan juga Filipina. Ini kerana pengagihan kuasa dalam pentadbiran negara lebih didominasi oleh kerajaan persekutuan yang mana kerajaan negeri perlu tunduk dengan kerajaan persekutuan dalam sesuatu pentadbiran di kedua-dua Negara berkenaan. Hal ini sama halnya dengan apa yang berlaku di Sabah sejak Sabah menyertai Malaysia pada tahun 1963. Gerakan pemisahan Sabah daripada Malaysia sebenarnya sudah wujud sejak tahun 70-an, namun gerakan ini semakin lumpuh apabila BERJAYA bertapak di Sabah pada tahun 1975 (Kasmila, 1980; Catherine, 2014). Namun begitu, pada 9 Ogos 2011, Doris Jones, seorang pengamal undang-undang kelahiran Sabah di England, telah mengasaskan gerakan pemisahan menerusi laman sosial Facebook yang diberi nama Sabah Sarawak Keluar Malaysia (SSKM) (<http://www.sabahsarawakmerdeka.com/>. 12 Mei 2015).

Kumpulan itu bermula dengan sebilangan kecil penyokong, akhirnya mendapat lebih daripada 10,000 penyokong dan pengikut talian dalam masa beberapa bulan selepas penubuhannya. Pada tahun 2013, SSKM telah secara rasmi didaftarkan di bawah sebuah pertubuhan baru Badan Bukan Kerajaan (NGO) yang berpusat di United Kingdom, Great Britain dan Ireland Utara (UK) dengan nama Kesatuan Sarawak Sabah-UK (<http://www.sabahsarawakmerdeka.com/>. 12 Mei 2015). Dalam laman web rasmi gerakan ini,

gerakan SSKM yang dipimpin oleh Doris Jones ini banyak membangkitkan isu-isu di Sabah yang mana pengasingan kuasa antara negeri Sabah dan kerajaan persekutuan dianggap menindas Sabah. Hal ini kerana, SSKM mendakwa kerajaan persekutuan tidak menghormati perjanjian 20 perkara yang dimeterai sebelum Sabah menyertai persekutuan Malaysia pada 1963. Isu kebanjiran pendatang asing di Sabah turut disuarakan oleh aktivis gerakan pemisah ini. Hal ini kerana kebanjiran pendatang asing di Sabah semakin membimbangkan penduduk asal Sabah seperti yang dinyatakan oleh Bilson (1998) dan Dambul (2010) yang telah menyatakan kebimbangan mengenai kebanjiran pendatang asing terutamanya pendatang dari Filipina dan Indonesia, yang akan menyebabkan kegiatan jenayah akan semakin berleluasa di Sabah.

Bilson (1998) juga menyatakan bahawa kedatangan pendatang asing ke Sabah ini memberikan ancaman kepada keselamatan nasional. Ini kerana pendatang asing ini, mempunyai “kumpulan” mereka tersendiri yang saling menyokong antara satu sama lain. Rosaini (2009) dan Catherine (2014) pula menyatakan bahawa masalah kebanjiran pendatang tanpa izin (PTI) telah memberi kesan yang sangat mendalam dari segi sosial dan ekonomi masyarakat tempatan di Sabah. Gerakan SSKM ini semakin aktif pada masa kini dan turut mendapat tentangan daripada kerajaan persekutuan yang melihat gerakan pemisahan ini sebagai satu ancaman kepada keharmonian Negara ini. Persoalan utama yang timbul dalam kajian ini ialah samaada pengagihan kuasa yang wujud antara kerajaan negeri Sabah dan kerajaan persekutuan menjadi faktor yang membawa kepada penubuhan gerakan pemisah SSKM ini, ataupun ia hanya satu propaganda pihak ketiga semata-mata. Oleh itu, objektif utama kajian ini ialah meneliti pandangan pandangan etnik Sungai di Tongod Sabah terhadap isu Sabah keluar daripada Malaysia seperti yang diperjuangkan oleh gerakan pemisah SSKM ini dan sejauhmanakah pandangan mereka ini dibentuk oleh isu tempatan atau isu nasional.

Kajian-kajian lepas tentang isu Sabah keluar Malaysia

Isu Sabah keluar dari Malaysia bukanlah merupakan perkara baru yang dibincangkan. Isu ini ditimbulkan disebabkan oleh warganegara asing yang semakin mendominasi sektor pekerjaan di Sabah hingga menyebabkan komuniti lokal terus terpinggir dan terpaksa bersaing. Misalannya, Lim (2008) menyatakan bahawa kedatangan pendatang asing di Sabah adalah merupakan titik tolak kepada isu Sabah keluar Malaysia. Hal ini berterusan sehingga kini yang mana kerajaan ingin memberikan kewarganegaraan kepada komuniti tanpa negara di Sabah. Perkara yang menjadi kerisauan masyarakat Sabah pada masa kini adalah kumpulan pendatang asing ini semakin meningkat populasinya (Bilson, 1998; Catherine, 2014). Ini dikhuatiri akan mendatangkan pelbagai masalah kepada penduduk asal Sabah di masa hadapan apabila pendatang asing ini semakin mendominasi sektor-sektor pekerjaan sivil dan buruh. Dalam masa yang sama, ini bermakna bahawa kedatangan warga asing ke Sabah ini juga turut mempunyai signifikasinya dari segi politik. Hal ini turut ditentang oleh penduduk asal Sabah (Lim, 2008; Catherine, 2014).

Yee (1991) melalui buku *J. Pairin Kitingan: The making of Malaysian*, banyak menghuraikan tentang hak-hak Sabah yang dijanjikan oleh pemimpin-pemimpin politik terdahulu dalam mendapatkan sokongan yang dominan daripada masyarakat Sabah. Namun jika dilihat kepada situasi masa kini, janji ini menjadi isu yang semakin sensitif dalam kalangan masyarakat Sabah yang sebahagian individu menganggap ia sebagai satu omong kosong. Stan Yee juga menyatakan isi kandungan ucapan Datuk Pairin yang mengatakan bahawa *our leaders in Sabah and those in Sarawak believed whole-heartedly that Malaysia would offer us the best avenue for political independence and socio-economic development*. Namun kerelevanan kata-kata Pairin ini mungkin dipertikaikan oleh masyarakat Sabah masa kini yang melihat bahawa pembangunan sosio-ekonomi di Sabah masih di tahap yang rendah (Yee, 1991).

Kasmila (1980) sebenarnya telah menyatakan dalam bukunya *Politik Sabah Tahun 80an*, bahawa tujuan utama BERJAYA ditubuhkan ialah untuk menyelamatkan Sabah yang dikatakan akan dibawa keluar dari Malaysia. Hal ini menunjukkan bahawa gerakan untuk membawa Sabah keluar daripada Malaysia sudah mula dihidu oleh pemimpin-pemimpin politik berkepentingan daripada Tanah Melayu dan dalam kalangan pemimpin Sabah sendiri. Dalam masa yang sama Azizah (2009) juga turut membincangkan reaksi-reaksi masyarakat Sabah mengenai penubuhan BERJAYA, yang mana terdapat

segelintir individu yang tidak bersetuju dengan penubuhan BERJAYA ini. Kasmila mengambil contoh beberapa parti politik Sabah yang kelihatannya tidak bersetuju dengan penubuhan BERJAYA ini. Beliau memberi sedikit kesimpulan bahawa pemimpin-pemimpin politik dalam parti yang kurang bersetuju dengan penubuhan BERJAYA ini, mungkin adalah golongan yang dikatakan ingin membawa Sabah keluar daripada Malaysia. Melihat kepada kronologi penubuhan BERJAYA berdasarkan buku Kasmila (1980) ini, usaha membawa Sabah keluar daripada Malaysia ini telah dimulakan lewat tahun 80an. Lee (1976) dan Bilson (1998) seterusnya melihat pembentukan Malaysia oleh Tunku Abdul Rahman melibatkan sedikit paksaan.

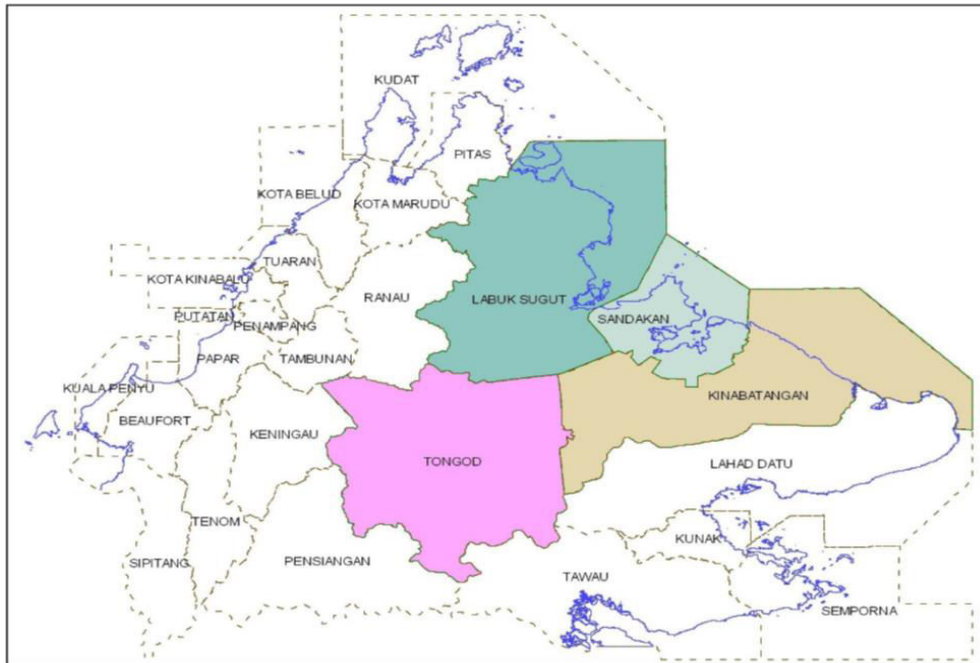
Leong (1982) kemudiannya menyatakan dalam bukunya yang berjudul *Sabah the first 100 years* (1982) ada membincangkan usul Tunku Abdul Rahman, Perdana Menteri Malaya yang ingin mengusulkan supaya Sabah, Sarawak, Malaya, Singapura dan Brunei dibentuk menjadi satu persekutuan. Tunku berkata bahawa *Malaya today as a nation realizes that she cannot stand alone and in isolation, sooner or later she should have an understanding with Britain and the peoples of the territories of Singapore, Borneo, Brunei and Sarawak* (Leong, 1982). Leong juga menyatakan parti-parti awal di Sabah yang menjadi saluran masyarakat Sabah untuk mengekspresikan pandangan mereka samada mahu atau menolak penyertaan Sabah dalam persekutuan Malaysia. ramai yang ketakutan ketika itu yang menyatakan tentangan terhadap penyertaan ke dalam persekutuan, yang mana rakyat Sabah tidak mahu menjadi koloni Malaya (Leong, 1982). Ucapan Tunku Abdul Rahman dalam buku Leong ini menyatakan sesuatu yang sangat signifikan dalam pembangunan Malaysia secara menyeluruh. Apa yang keberangkaliannya dimaksudkan oleh Tunku dengan kata-kata *she cannot stand alone* adalah kerajaan Malaya yang memerlukan Sabah, Sarawak, Singapura dan Brunei, untuk menjadi sebuah Negara maju pada masa akan datang. Nampaknya, penyertaan Sabah dalam persekutuan Malaysia membolehkan impian Tunku Abdul Rahman menjadi kenyataan untuk memajukan Tanah Melayu (Leong, 1982; Dambul, 2010; Azizah, 2009).

Dambul (2010) turut menyatakan bahawa Sabah secara politik, ekonomi, dan sosialnya telah menyumbang secara signifikan kearah pembangunan Malaysia sebagai sebuah Negara yang stabil. Dambul menyatakan keistimewaan Sabah yang kaya dengan sumber semula jadi seperti minyak, hutan, dan sebagainya selain mempunyai budaya yang sangat pelbagai (Dambul, 2010). Dambul juga menyatakan bahawa Sabah yang kaya dengan sumber asli ini sepatutnya menjadi sebuah negeri yang paling maju di Malaysia, namun statistik ekonomi yang dilaporkan pada 2007 menyatakan bahawa Sabah menjadi negeri yang paling miskin. Kadar kemiskinan juga lebih tinggi berbanding dengan beberapa negeri di semenanjung Malaysia (Dambul, 2010). Selanjutnya Ismail (1997), melalui bukunya Politik dan Agama di Sabah menyatakan bahawa isu-isu agama di Sabah seperti konflik Kristian-Islam banyak mempengaruhi perkembangan politik di Sabah. Beliau juga turut menyatakan bahawa konflik Kadazan Kristian-Melayu Islam ini menjadi tegang di bawah pemerintahan Tun Mustapha. Hubungan baik Kerajaan Pusat dengan Tun Mustapha dicurigai masyarakat Kristian Sabah, lebih-lebih lagi dengan kedatangan Syed Kechik untuk menubuhkan Yayasan Sabah. Disini pengkaji melihat bahawa isu agama dalam politik di Sabah sudah wujud sejak bertahun lamanya. Ismail (1997), turut menyatakan bahawa Harris Salleh dianggap melakukan diskriminasi terhadap orang bukan Islam di Sabah terutamanya dengan tidak mengiktiraf cuti ketika perayaan orang bukan Islam seperti hari Krismas, Easter dan Pesta Kaamatan.

Lokasi kajian

Daerah Tongod terletak di pedalaman Sabah yang mana bandar terdekat adalah bandar Sandakan yang lebih kurang tiga jam perjalanan dari kampung ini melalui kenderaan pacuan empat roda (sila lihat peta 1). Daerah ini didiami oleh etnik Sungai sebagai penduduk majoriti dan turut didiami oleh beberapa etnik minoriti seperti etnik Dusun, etnik Murut, etnik Cina dan etnik Tembau. Etnik majoriti Sungai di kampung ini sebilangan besarnya berkerja sendiri seperti berniaga kecil-kecilan di pasar, mengusahakan

ladang kelapa sawit dan juga menanam padi bukit untuk kegunaan sendiri dan bukannya untuk tujuan komersial.

Sumber: Jabatan Tanah dan Ukur Daerah Tongod Sabah

Rajah 1. Lokasi kawasan kajian: Daerah Tongod, Sabah

Metodologi kajian

Kajian ini menggunakan pendekatan fenomenologi menggunakan logik abduktif berasaskan ontologi idealis dan epistemologi konstruksionisme dalam memahami dan meneliti pandangan etnik Sungai di Daerah Tongod Sabah tentang isu Sabah keluar daripada Malaysia. Pendekatan ini menggunakan perspektif idealis dan konstruksionisme. Kajian ini menggunakan strategi penyelidikan abduktif, memandangkan pandangan dunia adalah satu konstruksi oleh aktor sosial. Justeru itu, penyelidik perlu memasuki dunia aktor sosial dalam usaha untuk menemui persepsi mereka tentang pandangan dunia dan alasan yang mengiringi persepsi tersebut. Realiti pemahaman mereka tentang pandangan dunia, cara bagaiman mereka mengkonstruksikan realiti dunia dan kehidupan dan penginterpretasian mereka adalah tertanam dalam bahasa harian aktor sosial iaitu bahasa etnik Sungai itu sendiri. Tanggungjawab utama penyelidik kemudiannya untuk memerihalkan semula pemahaman mereka tentang pandangan dunia dalam bahasa teknikal iaitu melalui perbincangan secara saintifik. Dalam masa yang sama, aktor sosial akan bersama-sama dengan penyelidik untuk merundingkan makna tentang sesuatu tindakan dan interaksi terhadap dunia dan kehidupan mereka. Hal ini kerana idea asas tentang abduktif merujuk kepada proses yang digunakan untuk menghasilkan penceritaan saintifik sosial daripada penceritaan aktor sosial dengan menggunakan bahasa, makna, interpretasi, motif dan niat yang digunakan oleh aktor sosial untuk memandu tingkah laku serta kehidupan harian mereka (Blaikie, 1993).

Sejumlah 50 orang etnik Sungai telah terlibat dalam kajian ini dengan menggunakan teknik persampelan bukan kebarangkalian yang terdiri daripada persampelan kuota, persampelan bertujuan dan persampelan teoritik telah dipilih. Saiz tentang sampel kajian ini dicapai melalui sokongan yang berterusan terhadap ukuran atau kriteria tentang ketepatan data. Data dalam kajian ini telah dikutip dengan menggunakan teknik temubual mendalam dan perbincangan kumpulan secara informal. Data telah

dikumpulkan melalui temubual mendalam dengan informan selama tempoh enam bulan, memberi fokus terhadap persepsi diri, kehidupan dan pengalaman informan dan dinyatakan dengan kata-kata mereka sendiri mengenai cara mereka memahami isu-isu lokal dan isu-isu nasional yang akhirnya membawa kepada isu Sabah keluar dari Malaysia. Setiap temubual berlangsung selama satu hingga dua jam, bergantung kepada keadaan. Temubual ditranskripsikan dan digunakan untuk mewujudkan kategori dan mengindeks atau mengkodkan dokumen, mengisihkan data untuk mengesan pola dan menjana tipologi. Pernyataan dari informan telah dikenal pasti untuk kejelasan. Walaubagaimanapun, maksud asal telah dikekalkan. Analisis data kualitatif telah dijalankan berdasarkan naratif yang diperolehi daripada temubual mendalam yang memberi fokus terhadap perbezaan di antara lelaki dan perempuan di dalam pencapaian pendidikan.

Pandangan etnik sungai terhadap isu Sabah keluar dari Malaysia

Secara keseluruhannya, terdapat tiga pandangan utama yang diutarakan oleh etnik Sungai mengenai isu Sabah keluar dari Malaysia.

Menuntut hak Negeri Sabah

Hampir kesemua informan telah menyatakan bahawa kewujudan isu Sabah keluar dari Malaysia yang diperjuangkan oleh gerakan pemisah Sabah Sarawak Keluar Malaysia (SSKM) di Sabah adalah disebabkan oleh tuntutan masyarakat Sabah terhadap hak-hak negeri Sabah yang dianggap telah diabaikan oleh kerajaan persekutuan. Hak-hak yang telah diabaikan ini menyebabkan kumpulan gerakan pemisah SSKM ini wujud bagi memperjuangkan semula hak-hak masyarakat Sabah yang terabai dalam pentadbiran Negara Malaysia. Misalnya, Informan Jerry berpendapat bahawa kewujudan gerakan pemisah Sabah Sarawak Keluar Malaysia (SSKM) yang ingin membawa Sabah keluar dari Malaysia ini merupakan satu cara untuk Sabah menuntut semula hak yang dirampas oleh kerajaan persekutuan sejak sekian lama. Perkara ini telah dinyatakan dalam kenyataan beliau seperti berikut: *sebenarnya ramai yang enda faham apa ini SSKM. Bukan kita mau berperang pun supaya kita boleh keluar dari Malaysia ini. Enda, SSKM ini sebagai langkah ja bah ini untuk kita tuntutan balik hak kita. Adik tau kan pasal hak-hak kita yang kena rampas sama itu kerajaan seberang? Itulah yang kita mau perjuangkan dalam SSKM ini, hak kita nanti kita terus-terus miskin.*

Adi pula menyatakan rasa sokongan beliau terhadap gerakan membawa Sabah keluar dari Malaysia ini turut berpendapat bahawa kewujudan gerakan pemisah SSKM ini adalah satu langkah masyarakat Sabah yang sedar akan hak mereka untuk memperjuangkan semula hak mereka yang terabai. Beliau juga berpendapat bahawa gerakan ini adalah ikhlas daripada rakyat Sabah yang ingin hak mereka dikembalikan. Berikut adalah kenyataan beliau, *saya secara peribadi memang menyokong gerakan SSKM ini sebab kalau bukan sekarang bila lagi kan..dan kalau bukan kita siapa lagi kan. Ini untuk kebaikan generasi kita akan datang juga. Nanti kita menjadi pelarian di tanah sendiri, susah pula. So, memang SSKM ini saya sokong lah sebab perjuangan mereka ini semakin praktikal dan kita sebagai Sabahan perlu lah sokong sebab mereka buat ini pun sebab kita juga, untuk kebaikan kita juga, anak-anak kita dan generasi kita.*

Epi seterusnya menyatakan bahawa penafian hak Sabah dalam pengagihan kekayaan oleh kerajaan pusat menyebabkan konflik berlaku yang akhirnya mendorong kepada wujudnya gerakan ingin membawa Sabah keluar dari Malaysia ini. Beliau turut menyatakan bahawa hak-hak Sabah seperti royalti minyak dan kuasa autonomi dalam mentadbir Sabah, sepatutnya tidak dikuasai oleh kerajaan persekutuan. Hal ini menyebabkan ramai masyarakat Sabah yang tidak berpuas hati yang akhirnya menyebabkan beberapa individu menubuhkan gerakan pemisah SSKM ini untuk memperjuangkan semula hak-hak Sabah. Berikut adalah merupakan kenyataan beliau, *isu Sabah keluar dari Malaysia ini sebenarnya wujud bila ada orang di Sabah yang tidak puas hati sama kerajaan persekutuan dalam mengagihkan kekayaan di negeri ini. Dorang cakap tidak adil, sebab itu ada konflik yang bikin dorang buat gerakan SSKM tu. Sebab tida puas*

hati bah tu, sebab kau tengok lah kan hak Sabah untuk royalti minyak dan hal-hal mentadbir Negari kita ini pun semua kena control oleh kerajaan. Sebab itu ramai yang tidak puas hati apa lagi yang tidak suka sedia sama kerajaan. Itulah ada gerakan ini sebab kunun mau kasih perjuang hak Sabah balik.

Rikki turut memberi pandangan bahawa kewujudan isu Sabah keluar dari Malaysia ini adalah disebabkan oleh wujudnya rasa ketidakpuasan hati masyarakat Sabah terhadap pentadbiran kerajaan persekutuan. Walaupun beliau kurang mengambil perhatian terhadap isu ini yang menurutnya agak sensitif untuk dibincangkan, namun beliau percaya bahawa isu pengambalian hak Sabah seperti yang kerap dinyatakan oleh gerakan kumpulan pemisah Sabah Sarawak Keluar Malaysia (SSKM) di laman sosial ini, menjadi punca isu Sabah keluar dari Malaysia ini wujud dan mendapat sambutan daripada masyarakat Sabah. Berikut adalah kenyataan beliau tentang perkara tersebut: *isu Sabah keluar dari Malaysia ini sebenarnya wujud sebab ada orang kita yang tidak puas hati dengan kerajaan persekutuan. Walaupun saya duduk di kampung dan jarang ikut perkembangan isu ini, lagipun isu ini memang sensitif ini kalau dibincang apalagi musim sekarang SSKM semakin aktif sini sana, tapi kalau saya lah kan, memang sebab orang-orang ini mau perjuang balik hak Sabah bah. Dorang ni bukan salah bah ni macam yang selalu dikasih tayang di tv, just sebab dia dianggap mengganggu ketenteraman jak. Saya memang sokong punya kalau gerakan macam ini, bukan mau kasih main-main kerajaan tapi untuk kita punya masa depan juga ini.*

Roses, Obel dan Ton, juga berpandangan bahawa isu Sabah keluar dari Malaysia yang dibawa oleh gerakan pemisah SSKM di Sabah ini adalah satu cara aktivis SSKM untuk menuntut hak Sabah semula yang selama ini telah dianaktirikan oleh kerajaan persekutuan. Para informan ini juga sependapat bahawa isu ini boleh menjadi satu ancaman psikologi kepada kerajaan persekutuan supaya menunaikan permintaan masyarakat Sabah yang menginginkan kuasa autonomi daripada kerajaan pusat. Roses misalnya menyatakan bahawa, *isu Sabah mau keluar dari Malaysia ini wujud bila ada orang kita yang tidak puasa hati dengan kerajaan persekutuan yang mereka anggap menganaktirikan Sabah. Jadi dorang buat lah kumpulan SSKM ini sebagai satu cara untuk tuntutan balik hak Sabah. Saya rasa semua yang ikut gerakan ini sedar yang Sabah tidak ada kuasa sepenuhnya mau urus ini negeri. Jadi better buat group untuk tuntutan balik apa yang sudah dorang ambil.* Obel pula menyatakan bahawa *isu Sabah yang mau dibawa keluar dari Malaysia ini sebenarnya sudah lama. Sebab kau tau lah kan bagaimana keadaan negeri kita ini. Semua sumber kita kena angkut pigi seberang. Kita yang kasih keluar dorang yang ambil. Macam tu bah tu, tapi memang isu ini wujud pun sebab ada orang yang berani mau tuntutan balik hak-hak kita ni.* Ton pula menyatakan bahawa *bagi pendapat saya lah kan, isu ini wujud bila si Doris Jones buat group SSKM di Facebook. Memang bagi saya penting juga ada isu macam ini bah sebab apa yang saya tengok dalam group SSKM ini kan, dorang mau tuntutan balik hak Sabah bah yang dorang bilang dirampas oleh Malaya. Jadi saya rasa memang isu ini perlu ada juga.*

Desakan terhadap kerajaan persekutuan supaya menghormati perjanjian 20 perkara

Sebahagian besar informan menyatakan bahawa isu Sabah keluar dari Malaysia ini wajar wujud sebagai satu desakan terhadap kerajaan persekutuan supaya menghormati Perjanjian 20 Perkara. Nisa misalnya menyatakan bahawa isu Sabah keluar dari Malaysia ini memang perlu ada sebagai *Wake-up call* kepada kerajaan persekutuan supaya menghormati perjanjian 20 Perkara yang dimeterai sebelum Sabah secara rasminya menjadi salah satu daripada negeri-negeri di Malaysia. Berikut adalah kenyataan Neil tentang perkara tersebut, *memang SSKM ini kira penting juga supaya kerajaan persekutuan boleh lihat yang kita ini bukanlah macam boneka yang ikut jak apa yang dorang cakap..mungkin kalau ada SSKM ini, perjanjian 20 perkara itu mereka boleh hormat lah gitu.* Melvin pula memberi pendapat bahawa kewujudan isu Sabah keluar dari Malaysia ini mampu mendesak kerajaan persekutuan supaya melihat semula hak Sabah menerusi Perjanjian 20 Perkara Sabah. Beliau turut menyatakan bahawa kerajaan perlu sensitif dengan Perjanjian 20 Perkara kerana perjanjian tersebut merupakan satu syarat untuk Sabah menyertai Malaysia. Berikut adalah kenyataan beliau, *isu ini wujud pun of course ada sebabnya kan. Tapi memang betul la apa yang SSKM cakap, isu ini memang boleh kita jadikan sebagai satu alat untuk mendesak kerajaan pusat supaya menghormati perjanjian 20 perkara. Selagi kerajaan tidak hormat*

perjanjian 20 perkara, jangan kita berenti kasi main ini isu. Bukan mau menghasutlah tapi kerajaan pusat perlu lah bah sensitif sama hak Sabah dalam perjanjian 20 perkara kan.

Bagi Rasti dan Dila, walaupun mereka bersikap neutral dalam menilai isu Sabah keluar dari Malaysia, namun mereka mengakui bahawa kewujudan gerakan pemisah SSKM yang ingin membawa Sabah keluar daripada Malaysia ini mampu menjadi satu desakan kepada kerajaan persekutuan supaya menghormati Perjanjian 20 Perkara yang tidak dihormati seperti yang didakwa oleh aktivis SSKM. Rasti turut menambah dalam kenyataannya bahawa *kalau benda-benda macam ini, saya neutral sebab saya pun mana tau sangat pasal SSKM ini kan. itupun saya tau sebab kawan-kawan di facebook pigi share so saya tenampak la. Tapi saya rasa kan memang perlu juga ada SSKM ini sebab kalau apa yang saya baca di page SSKM kan yang kawan-kawan saya share SSKM ini mau desak kerajaan supaya hormat perjanjian 20 perkara. Bagus juga lah tapi saya takut juga bila nanti SSKM ini tidak terkawal, last-last, buat pemberontakan lah, mau berperang la apa lah kan. mana kita tau kan.* Dila pula menyatakan bahawa *saya pun enda tau macamana mau cakap bah sebab kan mana saya tau betul tentang isu ini, tapi bagi saya personally lah kan, memang ada baik juga gerakan macam ini wujud sebab kalau enda ada, mana kerajaan tau kita punya masalah sebenar apa lagi yang kita-kita ini yang tinggal di pedalaman ini.*

Medium luahan rasa tidak puas hati kepada pentadbiran kerajaan pusat

Isu Sabah keluar dari Malaysia ini juga dijadikan sebagai medium untuk masyarakat Sabah meluahkan rasa tidak puas hati mereka kepada pentadbiran kerajaan pusat. Perkara ini telah diutarakan oleh Adi yang berpendapat bahawa isu ini adalah sesuatu yang perlu diambil perhatian oleh semua pihak kerana menurut beliau, kewujudan gerakan pemisah Sabah Sarawak Keluar Malaysia (SSKM) yang ingin membawa Sabah keluar dari Malaysia ini bukan hanya permainan semata-mata, tetapi sebagai satu platform untuk masyarakat Sabah meluahkan rasa ketidakpuasan hati mereka terhadap pentadbiran kerajaan persekutuan terhadap Sabah amnya. Manakala Lisa dalam kenyataannya menyatakan bahawa isu Sabah keluar Malaysia ini hanya merupakan propaganda yang anti kepada kerajaan persekutuan yang telah disebarkan oleh parti pembangkang. Bagi Len pula isu Sabah keluar Malaysia ini adalah merupakan batu loncatan untuk mendapatkan perhentian daripada kerajaan persekutuan. Berikut adalah kenyataan beliau, *kalau bukan kerana ada angin, takkan pokok bergoyang kan..macam tu lah SSKM ini, takkan SSKM ini wujud macam tu jak tak dah matlamat kan.. Semua pihak perlu ambil perhatian lah sebabkan gerakan SSKM ini semakin rancak sudah, maknanya semakin ramai orang Sabah yang sedar pasal hak dorang la. SSKM ini bukan main-main tau, jangan fikir kita buat group di facebook tu just suka-suka..sebab ramai yang macam takut untuk bersuara, so SSKM ini boleh jadi platform untuk kita kasih sampai apa jak yang kita enda puas hati sama kerajaan persekutuan. Biar mereka tau apa yang kita tidak puas hati. Harap-harap ini menjadi platform untuk suara tidak puas hati sama kerajaan.* Seterusnya Ruby menyatakan yang beliau tidak menyokong gerakan SSKM ini. Namun begitu, beliau berpendapat bahawa kewujudan isu Sabah keluar dari Malaysia ini disebabkan oleh ketidakpuasan hati beberapa kumpulan individu di Sabah. Beliau turut menyatakan bahawa kewujudan gerakan pemisah SSKM ini merupakan satu medium untuk kumpulan-kumpulan individu menyuarakan rasa ketidakpuasan hati mereka terhadap pentadbiran negara. Hal ini kerana menurutnya, suara dalam bentuk kumpulan lebih berkuasa berbanding satu suara sahaja.

Kesimpulan

Secara keseluruhannya, pandangan yang diutarakan oleh etnik Sungai ini tentang isu Sabah keluar dari Malaysia, bukanlah merupakan perkara baru. Kebanyakannya adalah menyentuh tentang hak Sabah dalam Perlembagaan Malaysia dan pengagihan kuasa antara kerajaan persekutuan dan negeri. Majoriti pemahaman etnik Sungai tentang Sabah keluar dari Malaysia banyak dipengaruhi oleh agen sosialisasi terutamanya media alternatif dan juga rakan-rakan mereka yang bekerja di Semenanjung Malaysia. Kajian ini juga turut mendapati pandangan etnik Sungai terhadap isu Sabah keluar dari Malaysia boleh

dibahagikan kepada dua iaitu didorongi oleh isu tempatan dan isu nasional. Isu tempatan adalah merupakan isu yang ditafsirkan secara harian oleh penduduk tempatan dan isu nasional adalah merupakan isu yang ditafsirkan oleh pemerintah berdasarkan perlembagaan Malaysia. Tafsiran mana yang betul dan boleh diterima pakai seringkali menjadi debat dan perhatian utama oleh masyarakat umum. Dalam masa yang sama kajian ini juga mendapati bahawa sebahagian besar etnik Sungai dalam kajian ini menyatakan gerakan Sabah keluar dari Malaysia adalah sebagai satu panggilan atau sebagai satu landasan menyuaran ketidakpuashatian terhadap kerajaan persekutuan supaya tidak terus menerus meminggirkan rakyat Sabah terutamanya dari aspek pembangunan luar bandar.

Rujukan

- Anon. (2008) *Koridor Pembangunan Sabah: Rangka Tindakan Sosioekonomi 2008-2025*. Institut Pembangunan Sabah (IDS) 5 Februari. 1-8
- Azizah Kassim (2009) Filipino Refugees in Sabah: State Responses, Public Stereotypes and the Dilemma over their Future. *Southeast Asian Studies* 47, 58
- Bilson K (1998) Migrant Labor: The Sabah Experience. *Asian and Pacific Migration Journal* 7, 281-295
- Blaikie N (1993) *Approaches to social enquiry*. Polity Press, Cambridge.
- Catherine A (2014) Statelessness and the lives of the children of migrants in Sabah, East Malaysia. *Tilburg Law Review: Journal of International and European Law* 19 (1-2), 26-34.
- Ismail Y (1997) *Politik dan Agama di Sabah*. Bangi. Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Kasmila A (1980) *Politik Sabah Tahun 80an (Sabah tanpa Syed Kechik)*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Lee E (1976) *The Towkays of Sabah: Chinese leadership and indigenous challenge in the last phase of British Rule*. Singapore University Press Ptd Ltd., Singapore.
- Leong C (1982) *SABAH, The first 100 years*. Percetakan Nan Yang Muda Sdn. Bhd., Kuala Lumpur.
- Lim R (2008) *Federal-State Relations in Sabah, Malaysia: The Berjaya Administration, 1976-85*. ISEAS Publishing, Singapore.
- Matthew G (2009) Statelessness and the Right to Citizenship. *Migration Review* 50, 50.
- Ramli D (2003) *Isu Keselamatan sempadan Negeri Sabah dan tuntutan terhadap kepulauan Sparty*. Penerbit Universiti Malaysia Sabah, Kota Kinabalu.
- Ranzah Dambul (2010) *Sabah Priority Issues: Setting the course for change*. CCS Printing Sdn Bhd., Kota Kinabalu.
- Rosaini M (2009) *Pola perniagaan pendatang asing di Sabah*. Penerbit Universiti Malaysia Sabah, Kota Kinabalu.
- Sabahsarawakmerdeka (2015) [Cited 12 Mei 2015]. Available from: <http://www.sabahsarawakmerdeka.com/>.
- Yee S (1991) *Joseph Pairin Kitingan, The Making of A Malaysian*. Perpustakaan Negara Malaysia. Foto Teknik Sdn Bhd.
- Zaini O (2010) *Nasionalisme, Etnisiti dan Komuniti Sempadan Negeri Sabah*. Universiti Malaysia Sabah, Kota Kinabalu.